Kurum ve Kuruluşlarda EBYS Uygulamaları

Marmara Üniversitesi Örneği

Mustafa AĞAOĞLU[*], Hüseyin YÜCE[*], Esad ESGİN[*], Bahattin YALÇINKAYA[*]

Öz

Bilgi çağının temelini oluşturan dönüşüm, değişim ve değişim yönetimi kavramları teknolojinin gelişimiyle bütünleşmiş; kurum ve kuruluşlarda iş süreçlerini de etkilemiştir. Bu süreç bilgiye sınırsız erişimin sağlandığı günümüzde, kurumlardaki belgelerin üretilmesinden tasfiyesine kadar olan işlemleri elektronik ortama taşımıştır. Belgelerin elektronik ortamda yönetilmesini sağlayan Elektronik Belge Yönetim Sistemi (EBYS), oldukça karmaşık bir yapıya sahiptir ve tasarım süreçlerinden, bilgi politikalarının oluşturulmasına; mevzuatın uygulanmasından arşiv yönetimine kadar birçok konuda karar verilmesi gereken durumları da içermektedir. Bu kararların kurum politikaları esas alınarak doğru bir şekilde alınması; elektronik belge yönetiminin sürdürülebilir ve etkin olmasını sağlamakla beraber kurumsal elektronik arşivin de oluşmasını sağlayacaktır. Bu çalışmada, Marmara Üniversitesinin EBYS'ye geçiş sürecindeki analiz çalışmaları, yazılım geliştirme süreci, altyapısı, bulut bilişim kavramı ile ilişkisi ve EBYS'nin uygulanmasına yönelik standartlar ve mevzuat sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Elektronik Belge Yönetim Sistemi, EBYS, Marmara Üniversitesi, E-imza, E-dönüşüm, Yazılım Geliştirme.*

Giriş

Bilişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte bilginin sürekli üretimi ve paylaşımı artmış, bilgi toplumunun bilgiye sınırsız ulaşımı söz konusu olmuş ve bilgi çağının temelinde bilgi sistemleri ve ağları yer almıştır. Bu sürekli değişen dinamik yapı, kısa sürede e-devlet uygulamalarının da gündeme gelmesine neden olmuştur. "E-dönüşüm Türkiye Projesi Kurumsal Yapılanması" konulu Başbakanlık Genelgesi ve buna bağlı diğer genelgelerle beraber e-devlet platformunu destekleyen bir yapılanmanın sonucu olan elektronik belge yönetimi; "Kurumların gündelik işlerini yerine getirirken oluşturdukları her türlü dokümantasyonun içerisinden kurum aktivitelerinin delili olabilecek belgelerin ayıklanarak bunların içerik, format ve ilişkisel özelliklerini korumak ve bu belgeleri üretimden nihai tasfiyeye kadar olan süreç içerisinde yönetmektir" (Kandur, 2006, s.14).

Elektronik belge yönetimi, belgelerin içerik, kimlik ve üstveri (metadata) özelliklerini korumayı hedefler. Bu niteliklerin korunması belgelerin güvenliği, güvenilirliği ve doğruluğunun sağlanmasında önemlidir (Johare, 2013, s.106). Belge yönetimi ve arşiv prensiplerini uygulayarak, Üniversitedeki tüm işlemleri bilgi çağının gerekliliklerini karşılayacak şekilde elektronik ortamda yapmayı hedefleyen EBYS; ortak standart ve politikaların belirlenmesinde ve bilgi verimliliğinin arttırılmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Bu çalışmada genel anlamıyla Marmara Üniversitesinin EBYS'ye geçiş sürecindeki analiz çalışmaları, yazılım geliştirme süreci, altyapısı, bulut bilişim kavramı ile ilişkisi ve EBYS'nin uygulanmasına yönelik standartlar ve mevzuat sunulmuştur.

Yazılım Geliştirme Öncesi

E-dönüşüm Türkiye Projesi ve E-devlet platformunu destekleyen bir yapılanmanın sonucu olarak Marmara Üniversitesi'nde kullanılan EBYS; belgelerin düzenlenmesiyle birlikte bilginin elektronik ortamda üretilmesi, kaydedilmesi, kullanılması, saklanması, raporlanması ve imha edilmesi süreçlerinin elektronik ve mobil imza desteğiyle yönetilmesi temelinden oluşmaktadır.

ABD Savunma Bakanlığı ve ABD Ulusal Arşivi (National Archives and Records Administration - NARA) tarafından geliştirilmiş bir standart olan DoD 5015.2 (Elektronik Belge Yönetimi Yazılım Uygulamaları

[*] [1]Marmara Üniversitesi, İstanbul. {agaoglu, huseyin, esad.esgin, yalcinkaya@marmara.edu.tr}

İçin Standart), elektronik belgelerin yönetimi için gerekli unsurları tanımlamakla beraber, kurumsal yapıların gereksinimlerine göre belge akışını ve bu akış doğrultusunda bir belge sisteminin oluşmasını da sağlamaktadır. Bu bağlamda kurumlarda üretilen dokümanların belge statüsünü hangi aşamada kazanacağı o kurumun politikalarıyla yapılan analiz çalışmalarına göre belirlenmektedir (Külcü, 2007, s.254).

EBYS projesinin uygulanmasında çeşitli düzeylerde yönetimin desteği ve kararlılığı göz ardı edilemeyecek unsurların başında gelmektedir. 2013 yılı itibarıyla kullanılmaya başlanan EBYS öncesinde yazılımın geliştirilmesi konusunda yukarıda da değinildiği gibi üst yönetimin desteği ile şu çalışmalar gerçekleştirilmiştir:

- Tüm üniversitenin organizasyon şeması düzenlenmiş, kurum politikaları ve mevzuata uygun olarak bir standart oluşturulmuştur.
- Üniversitenin temel iş ve işlemleri hakkında hem bilgi sahibi olmak hem de sonrasında bu iş ve işlemleri standarda oturtmak için üniversite personeli ile birebir görüşme yöntemiyle veri analizleri yapılmıştır. Veri analizlerinin temel amacı Üniversite birimlerinde üretilen belge özelliklerini saptamak ve belge akışını tespit etmek olmuştur.
- Gerek veri analizleri sonucu öğrenilen ana ve alt işlem basamakları gerekse bu süreçlerde kullanılan her türlü kurumsal ve yasal form veritabanına aktarılmış, buna bağlı olarak Üniversitede bir envanter çalışması yapılmıştır.
- Elektronik ortama taşınan ve elektronik ortamda üretilen belgelerin tasnifine ve erişimine imkân verecek Kurumsal Standart Dosya Planı oluşturulmuştur.
- EBYS'ye geçiş öncesi üniversite personeline yapılan bu çalışmalarla ilgili brifingler verilmiştir.

Yapılan bu çalışmalar neticesinde analiz ve yazılım modelleri çıkartılmış ve EBYS ile kurumsal belge yönetimi ve arşiv sisteminin oluşturulması hedeflenmiştir. Gerek sistemin tasarımında gerekse analizlerinin çıkartılmasında oluşabilecek her türlü konu belge yönetim prensipleri çerçevesinde değerlendirilmiş ve senaryolar oluşturularak ilerleme kaydedilmiştir.

EBYS, elektronik belgelerin üreticisi tarafından onaylanmasına ve kurumda kullanılan sistemlerle uygun teknolojileri bünyesinde barındırmalı ya da bu türden bağımsız sistemlerle birlikte çalışabilmelidir. Bu sistemlerin kabul edilmesinde kurum politikalarına bağlı yönetimsel unsurlar ile mevzuata bağlı yasal unsurlar ön koşul olmaktadır (TBD Kamu-BİB Kamu Bilişim Platformu XI, 2009, s.51). Bunun için, EBYS'nin Üniversitede uygulanmasında, belgeye bütünlük, doğruluk ve güvenilirlik unsurlarını katan ve elektronik ortamda üretilen dokümanlara belge niteliği kazandıran elektronik imza (e-imza) temini sistemin tasarım aşamasında gerçekleştirilmiştir. E-imza, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununda da ifade edildiği gibi ıslak imza ile aynı hukuki sonucu doğurmaktadır. Bu kapsamda Marmara Üniversitesinde e-imza başvurularının yapılması, e-imzaların üretim sürecinin takibi, e-imzaların dağıtımı ve sonrasında mobil imza sürecinin takip edilmesi konularında çalışılmıştır. EBYS'nin Üniversitedeki bir diğer amacı, kuruma dışarıdan gelen belgelerin, elektronik belge yönetimine dahil edilmesi olmuştur. Buna bağlı olarak da birimlerin ihtiyaç analizine göre doküman tarayıcıların temin süreci ve dağıtımı yapılmıştır.

EBYS'ye geçiş ile birlikte kullanıcılardan gelen dönüşler de sistemin ileriye dönük gelişiminde ve dinamik yapısının güncellenmesinde önemli unsurlar olarak kullanılmış ve kullanılmaktadır. EBYS'nin bu kapsamda hedeflediği kurum ve kullanıcı odaklı amaçlar aşağıdaki gibidir:

- Kurumsal hafızanın oluşması,
- Kurumsal bilgi bütünlüğünün sağlanması,
- Verimliliğin artması,
- Verimsiz çalışma zamanlarının engellenmesi,
- Mekândan bağımsızlık,
- Gizli belgelere yetkisiz kişilerin erişiminin kaldırılması,
- Belgelere hızlı erişim sağlanması,
- İş süreçlerinde yanıt sürelerinin kısaltılması,
- Belge kayıplarının engellenmesi,
- Şeffaflığın arttırılması,
- Doğal afetlere karşı belgelerin daha iyi korunması,
- Ekolojik dengeye katkı sağlanması,
- İş tekrarının engellenmesi,

© ÜNAK 2013 Konferansı Bildirileri

- Bilginin karar verici mercilere sistematik olarak ulaşmasının sağlanması,
- Maliyetlerin azaltılması,
- Kâğıt, kurye, toner ve defter harcamalarından tasarruf sağlanması.

Belge yönetimi yaklaşımında, her belgenin canlı yaşamına benzer şekilde çeşitli evrelerden oluşan bir yaşam döngüsüne sahip olduğu görüşü hâkimdir. Buna göre de yaşam döngüsü; belgelerin üretiminden, kullanımına, saklanmasına, erişimine ya da başka bir kurumdan sağlanıp arşivlerde depolanmasına kadar geçirdiği bütün işlem evrelerini ifade etmektedir (Odabaş, 2008, s.124). Bu kapsamda; Marmara Üniversitesi EBYS uygulamasında belge yönetimi yaşam döngüsüne uygun olarak belgelerin üretilmesi, dolaşımı, düzenlenmesi, korunması, kullanımı ve tasfiyesi süreçlerinin elektronik ortamda yönetimi amaçlanmıştır. Bu yapılanma göz önünde bulundurularak sistemin tasarımında altyapı ve mevzuata uygun olarak ilerleme kaydedilmiştir.

Sistem Geliştirme Yaşam Döngüsü

EBYS yazılım geliştirme modeli kapsamında, sistemin analizi ve tasarımını temel alan ve en iyi sistemin geliştirilmesini hedefleyen sistem geliştirme yaşam döngüsü (SDLC), Marmara Üniversitesi EBYS uygulaması için; planlama, analiz, tasarım, gerçekleme olmak üzere 4 ana başlık altında toplanmaktadır.

Planlama kapsamında, EBYS projesinin tanımı, amaçları ve kapsamı, kısıtları, otorite, kaynakları belirlenmiştir. Buna ek olarak teknik, ekonomik ve kurumsal fizibilite çalışmaları yapılmış, proje ve iş planları çıkartılmıştır. Proje planlarının oluşturulmasında MS-Project ve Project Server kullanılmıştır. İş planlarının oluşturulmasında ise detaylı olarak yapılacak işlerin listeleri hazırlanmış, kaynaklar planlanmış ve iş listeleri belli zaman dilimlerine bölünerek fazlara ayrılmıştır.

EBYS projesinin uygulanmasına yönelik yapılan planlama aşamasından sonra Üniversitede analiz çalışmaları yapılmaya başlanmıştır. Bu kapsamda da gereksinim analizleri yapılmış, süreçler modellenmiş, şartnameler oluşturulmuş ve kullanım senaryoları (use case) hazırlanmıştır. Analiz sürecinde ayrıca temel analiz stratejilerinden olan iş süreci yeniden yapılandırma kullanılmıştır. Bu stratejinin uygulanmasıyla Üniversitede iş ve işlemlerinde verimlilik, etkinlik, kalite performans yönetimine dayalı unsurların oluşması hedeflenmiştir. Bunlardan başka; birim personellerinden röportaj/mülakat, doküman/belge analizi, gözleme dayalı bilgi toplama teknikleri ile alınan her türlü veri ve süreçler Filemaker programında sistemin tasarım aşamasında kullanılmak üzere derlenmiş ve bu veriler doğrultusunda kullanım senaryoları temelinde test süreçleri oluşturulmuştur.

Analiz aşamasından bir sonraki süreç, Üniversite birimlerinden alınan verilere dayalı olarak sistemin tasarlanmasıdır. Tasarım kapsamında; sistem özellikleri ve mimarisi, yazılım ve donanım gereksinimleri belirlenmiş, arayüz tasarımları ve veri modellenmesi yapılmıştır. Tasarım sürecinde kullanıcı dostu ekranlar oluşturulmasına özen gösterilmiş, n-katmanlı mimari kullanılmıştır.

Sistem geliştirme yaşam döngüsünün son aşaması olan gerçekleme; tasarım süreçlerine dayalı sistem inşası, kodlama, test planlama, dokümantasyon hazırlama, sistemin devreye alınma, eğitim, destek ve sistem bakım planlarının oluşturulması, proje değerlendirilmesi ve uygulama sonrası denetimden oluşmaktadır. Gerçekleme sürecinde sistemin yazılım, birim, kullanım senaryo testleri tek tek yapılmış, pilot birimlere son kullanıcı testleri uygulanmış ve bütün test sürecine dayalı geribildirimler göz önünde bulundurularak sistem bakım planları oluşturulmuştur. Sistemin yazılım ve tasarımsal süreçlerinin oluşturulmasının yanında yazılım geliştirme süreçleri yönetimi metodolojisi olan SCRUM yöntemi de kullanılmıştır. Bu metot kapsamında;

- Proje planından yola çıkılarak işler, 4'er haftalık parçalara bölünmüş ve sprint planlama toplantıları yapılmıştır.
- Bu sprintler için 3-9'ar kişilik takımlar oluşturulmuştur.
- Günlük 15'er dakikalık toplantılarla önceki günün ve o günün değerlendirmesiyle oluşan günlük scrumlar yapılmıştır.
- Her sprintin sonunda mevcut durum ve oluşan yeni gereksinimlerin değerlendirmeleri yapılmıştır.
- Sprinte başlamadan önceki sprintten iyileştirmeleri yenisine aktarmaya dayalı sprint retrospektifi oluşturulmuştur.

© ÜNAK 2013 Konferansı Bildirileri

Bu yöntem ile;

- Takım çalışmasında verimlilik sağlanmış,
- Takım içerisinde etkili iletişim sağlanmış,
- Proje planlamasının ve yürütmesinin bir arada olması sağlanmış,
- Kısa döngüler sayesinde verimlilik arttırılmış,
- Planlama aşamasında ayrıntılı plan yerine iterasyon planı yapılmış,
- Değişime açık ve esnek bir yapı sağlanmış,
- Sık çıktı üreterek geri besleme ile en doğru sonuca odaklanma sağlanmış,
- Sürdürülebilir ve yenilenebilir bir yapı sağlanması hedeflenmiştir.

Sonuç olarak EBYS yazılım yaşam döngüsünün oluşturulmasında mevzuat, standartlar ve uygun bir altyapı temel alınmış, ancak bunlarla beraber ortaya çıkacak olan ürünün kullanıcı dostu bir ürün olması gerekliliği de unutulmamıştır. Bu kapsamda sistemin tasarımında gerek kullanıcıların bildirimleri gerekse proje ekibinin geri dönüşleri ve kendi aralarındaki iletişim ve etkileşimleri, sistemin gelişimi ve değişimini etkilemiş, sürdürülebilir bir yapının oluşmasına temel sağlamıştır.

EBYS'nin Altyapısı ve Bulut Bilişim

Bir sistemin tasarlanmasında uygun altyapı kurumdaki gereksinimlere bağlı olarak yazılım ve donanım uygulamalarının bileşimiyle oluşur. İfade edildiği gibi kurumun gereksinimlerine göre tasarlanan bu altyapıların doğru seçilmesi sistemin herhangi bir kesintiye uğramaksızın kullanıcılar tarafından erişilebilir olması, güvenilir olması özelliklerini barındırmaktadır. Elektronik ortamda üretilen her veri kısaca elektronik veri kaynakları olarak adlandırılır. Kamuda üretilen veri kaynakları aşağıdaki başlıklar altında toplanmaktadır:

- Tezler
- Resmi yazışmalar
- Resmi sözleşmeler
- Adli yargı kararları
- Yazılı ve görsel medya
- Dijital kitaplar
- Mimari projeler

EBYS, kurumun gündelik faaliyetlerinde üretilen dokümanları ve bu dokümanların belgeye dönüşmesiyle elektronik ortamda üretilmesini hedefleyen ve bu bağlamda resmi yazışmaları barındıran bir sistemdir. Buna bağlı olarak EBYS altyapısı; donanım, sanallaştırma, güvenlik, bulut bilişim (cloud computing), büyük veri (big data), veri kaynakları yönetimi temelinden oluşmaktadır. Her bir özellik kendi içinde de alt başlıklara ayrılan karmaşık bir yapıya sahiptir. Çünkü EBYS kendi içinde oldukça geniş ve karmaşık bir konudur. Bu bileşenlerin doğru seçilmesi sistemin sürdürülebilir ve ölçeklenebilir olmasını sağlamaktadır. Bir sistemin ölçeklenebilir olması kullanıcıların kesintiye uğramadan erişimini sağlarken; sistemde veri kaybına da engel olmayı hedeflemektedir.

Bu özelliklerin sağlanması, yük dengeleme teknolojisi, yedekleme, sanallaştırma ile mümkün olmaktadır. Veri kaybının temel nedenleri arasında; %38 sürücü hataları, %30 sürücü okuma hataları, %13 yazılım, %12 kullanıcı hataları, %7 diğer şeklinde ifade edilmektedir. EBYS'de veri kaybına engel olmak ve en aza indirgemek için belli başlı yedekleme stratejileri geliştirilmelidir. Bu stratejiler için şu sorular ele alınabilir:

- Ne tür bilgiler yedeklenecek?
- Hangi yedekleme yöntemi seçilecek?
- İhtiyaç olduğunda nasıl erişilecek?
- Test ve tatbikat nasıl sağlanacak? (Sistemin sürekliliği ve güncelliği)
- Yedeğin yedeği var mı?

Bu stratejilere uygun olarak elektronik verilerin depolanmasında yine ihtiyaca göre lokal disk, NAS (NFS, SMB, CIFS) gibi ağ üzerinde paylaşımı sağlayan ve ağdaki bilgisayarların yerel disklerine kolaylıkla ulaşmayı sağlayan dağıtık yapılı dosya sistemleri, ağa doğrudan bağlanabilen depolama alanları (SAN) ve online depo sistemi olan amazon s3 kullanılabilmektedir. Bir başka bileşen olan sanallaştırma ki -

© ÜNAK 2013 Konferansı Bildirileri

geleneksel mimariden hypervisor diye adlandırılan ve çoklu işletim sistemlerinin çalışmasını sağlayan sanal mimariye aktarım olarak da ifade edilmektedir – EBYS'nin altyapısını oluşturan bir başka unsurdur. Sanallaştırma ortamları arasında, Citrix XenServer, Linux KVM, Microsoft Hyper-V, Oracle VM, Proxmox ve, VMWare Esx sayılmaktadır.

Elektronik ortamda malzemenin depolanmasına yönelik çözümler iki farklı seçeneği de gündeme getirmiştir. Bunlar, bulut bilişim ve büyük veridir.

ABD Ulusal Standartlar ve Teknoloji Enstitüsü (NIST) tarafından bulut bilişim, "Düşük yönetim çabası veya servis sağlayıcı etkileşimi ile, hızlı alınıp salıverilebilen ayarlanabilir bilişim kaynaklarının paylaşılır havuzuna, istendiğinde ve uygun bir şekilde ağ erişimi sağlayan bir modeldir." şeklinde tanımlanmaktadır (http://www.nist.gov/itl/cloud/).

Büyük veri ise "Diskte çok fazla yer kaplayan veri" anlamına değil, aynı zamanda; "Geleneksel yöntem ve araçlarla işlenemeyen veri" anlamına gelmektedir. Her iki bileşende avantajlara ve risklere sahiptir. Bulut bilişim, istendiğinde self servis, Geniş ağ erişimi, konumdan bağımsız kaynak havuzu, hızlı esneklik ve ölçülen hizmet temel özelliklerinden oluşurken; büyük veri; Hacim (Volume), Sürat (Velocity), Çeşitlilik (Variety), Değer (Value) özelliklerinden oluşmaktadır.

Sonuç olarak; bilgi teknolojilerinin altyapısı için uygun teknolojiyi seçme gereksinimlere göre karar verilmesi gereken bir süreçtir. Kurumun ihtiyaçları, sahip olunan mevzuat, güvenlik, güvenilirlik gibi konularla ilgilidir. Bu kapsamda Marmara Üniversitesi EBYS yazılım olarak aşağıdaki şekliyle tasarlanmıştır:

- Web tabanlıdır, kurulum gereksinimi yoktur.
- Ölçeklenebilir yapıdadır, gereksinimler doğrultusunda herhangi bir kesinti olmaksızın Sistem kaynakları artırılabilir.
- Servis mimarisine sahiptir, web servisi yapısını kullanarak başka uygulamalarla kolayca haberleşebilir ve entegre olabilir.
- Kullanımı kolaydır, Query ve Ajax teknolojilerini kullanarak masaüstü uygulaması esnekliğini kullanıcıya sağlar.
- Güvenlidir, verilerin doğruluğunu ve değişmezliğini garanti altına alır.

Elektronik Belge Yönetiminin Mevzuat Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Ülkemizde bilginin kişilerin hafızasından çıkıp sosyal ortama gelme zamanı olarak birçok noktadan bahsedilebilir. Ancak bunların en önemlisi 2003 yılında e-dönüşüm İcra Kurulu'nun kurulduğu ve e-Türkiye meselesi üzerine yatırımların yapıldığı dönemdir. Bu dönüşüm elektronik ortamda, devletin kurumları arasında veya devletin vatandaşları ile olan iş ve işlemlerini hızlandıracak şeffaf ve demokratik bir yönetim anlayışını beraberinde getirmeye başlamıştır. Bir diğer önemli nokta ise 2004 yılında E- İmza Kanununun çıkması ile elektronik ortamda belge üretiminin hukuken geçerli, teknolojik olarak mümkün hale gelmesidir. E-imza ile imzalanmış belgeler tıpkı ıslak imza bulunan belgeler hükmüne haiz olup iş ve işlemlerin elektronik ortama taşınmasında etkili olmuştur. En önemli nokta ise kamu kurum ve kuruluşlarında elektronik ortamda üretilecek belgelerin standart bir şekilde oluşmasını sağlayan ve hazırlıklarına 2005 yılında başlanmış daha sonra 2007 yılında TS 13298 Standardı haline gelmiş olan "Elektronik Belge Yönetimi" standardıdır.

Kamu kurum ve kuruluşlarında yazışma süreçlerinin elektronik ortamda ve paylaşılabilir bir yapıda olması için çalışmalar TS 13298 no'lu standardın çıkarılması ve bunun 2008/16 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile duyurulması ile başlamıştır. EBYS ile kurum ve kuruluşlar standart anlamda bir belge yönetim programı kullanarak belirgin ve paylaşılabilir bir yapıda belge üretimini gerçekleştirebilecek potansiyele ulaşmışlardır. Ancak belgelerin etkin, hızlı ve en önemlisi resmi olarak paylaşılması, alınması veya gönderilmesi ile ilgili ihtiyacı TS 13298 karşılamamaktadır. TS 13298 belgelerin paylaşılabilir seviyeye gelmeleri için bazı kriterleri barındırmaktadır. Bu ihtiyaçları karşılamak için Kalkınma Bakanlığı Bilgi Toplumu Dairesi tarafından e-yazışma projesi hayata geçirilmiştir. E-yazışma projesi kurum ve kuruluşların bilgi ve iletişim altyapılarına kolay bütünleştirebilecek bir yapı sunması açısından önemlidir.

Türk Hukukunda belge ve doküman tanımları mülga edilen Hukuk Usulü Muhakeme Kanununda (HUMK) tanımlanmıştır. Bu tanım kapsamında HUMK'nun 295 ve 295/A maddelerinde bahsedilmektedir. Ancak 1 Ekim 2012'de Hukuk Muhakemeleri Kanunu mülga olup yerine 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) getirildi. HMK 205/2 ve 205/3 maddeleri, hukukumuza HUMK

© ÜNAK 2013 Konferansı Bildirileri

295/A maddesi ile yeni bir delil olarak giren elektronik imzayı yeniden ve değiştirerek hükme bağlamaktadır. HMK 205/2 ve 205/3 maddelerine göre, "Usulüne göre güvenli elektronik imza ile oluşturulan elektronik veriler senet hükmündedir." Ancak "Hâkim, mahkemeye delil olarak sunulan elektronik imzalı belgenin, güvenli elektronik imza ile oluşturulup oluşturulmadığını resen inceler." (6100 sayılı HMK, 2011) madde metninden de anlaşılacağı gibi, yasa koyucu yeni metni düzenlerken, e-imza ile düzenlenen senetlerin kesin delil olma özelliğinden ayırmış, onu sadece senet hükmünde kabul etmiş hatta adi senetleri incelediği HMK 205. maddesinin 2. ve 3. fıkralarında hükme bağlamıştır. Ayrıca, elektronik imzanın güvenirliğinin resen kontrol edilmesi gerektiğini de hükme bağlayarak bu noktada da HUMK 295/A maddesinden ayrılmıştır.

Bu durumda, e- imzanın kesin delil olarak kabul edilmesi için, imzasının resen kontrol edilmiş ve usulüne uygun olarak ilgili tarafça atılmış olduğunun mahkemece kabul edilmiş olmasının yanı sıra içeriğinin ikrar ya da mahkemece doğruluğunun saptanması gerekmektedir (Dedeağaç, 2011, s.200-202).

5070 sayılı e-imza Kanunu'nda tanımlanan e-imza, gerçek kişilere ıslak imza ile aynı düzeyde ve kanunen geçerli olacak imza atma olanağını kanunen tanır. 5070 sayılı Kanunda belgeyi imzalayacak imza sahibi gerçek kişi olarak belirtilmiştir. Kanun'un belirttiği çerçevede e-imzanın kullanımı sadece gerçek kişiler içindir (5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu 2005). Gerçek kişiler temsil ettikleri makama veya pozisyona dair faaliyetlerde imza kullanabilirler.

Bütün bu mevzuat ve standartlar gözden geçirildiğinde Üniversitede EBYS'nin temel dayanakları arasında TSE 13298 Elektronik Belge Yönetimi Standardı, TSE 15489 Belge Yönetimi Standardı, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu, Resmi Yazışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik sayılmakta olup; referans alınmaktadır.

Sonuç

EBYS, ifade edildiği gibi oldukça karmaşık bir yapı olup göz ardı edilmemesi gereken birçok unsura sahiptir. Sistemin sürdürülebilir ve etkin yapısı; kurumun politikaları, üst yönetimin desteği, belge yönetimi ve elektronik belge yönetiminin doğru algılanması, belgelerin yaşam döngüleri, sistemin uygun alt yapı özelliklerinin tanımlanmasına bağlıdır. Bütün unsurlar bir arada düşünüldüğünde sistemin sürekli değişebilir, güncellenebilir dinamik bir yapıya sahip olması gerekliliği de unutulmamalıdır.

Marmara Üniversitesi'nde EBYS'nin kullanılmaya başlanması ile birlikte Şubat 2013'ten Eylül 2013'e kadar olan sürede sistem üzerinde 223.000'i aşkın belge üretilmiş, gerek kurum içinde dolaşımı gerekse kurum dışına gönderimi sağlanmıştır. Elektronik ortamda belgelerin üretilmesi Üniversitede kâğıt, iletim, toner, defter masraflarını azaltmanın ötesine geçerek ekolojik dengeye de önemli katkılar sağlamıştır. Buna göre EBYS'nin Üniversitede kullanımı; ortalama olarak haftada 35 ağaç, 1 ayda 140 ağaç ve 1 yılda 1680 ağacı kurtarmıştır.

Kaynakça

Dedeağaç, E. (2011). *6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunun Getirdikleri*. Ankara: Ankara Barosu Başkanlığı.

e-Dönüşüm Türkiye Projesi Kurumsal Yapılanması Başbakanlık Genelgesi (2007). *T.C. Resmi Gazete*, No: 26482, 03 Nisan 2007.

Elektronik İmza Kanunu. (2004). *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 25355, 23 Ocak 2004.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu (2011) *T.C. Resmi Gazete,* Sayı: 27836, 04 Şubat 2011.

Rusnah,J.,Masrek, M. N. ve Haziah Sa'ari (2013). Information Technology Leadership on Electronic Records Management: The Malaysian Experience, 9th European Conference on Management, Leadership and Governance, ECMLG 2013.

Kandur, H.(2006). *Elektronik belge yönetimi sistem kriterleri referans modeli (v.2.0) (Gözden Geçirilmiş 2. Basım).* Ankara: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü.

Külcü, Ö. (2007). Belge Yönetiminin Değişen Yüzü: Standartlaşma Çalışmaları ve Uluslararası Uygulamalar, *Bilgi Dünyası, 8*(2), 230-279.

Odabaş, H. (2008). Elektronik Belge Düzenleme Yaklaşımları ve Türkiye'de E-Devlet Uygulamalarında Elektronik Belge Yönetimi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12*(2), 122 – 142.

Türk Ticaret Kanunu (2011). *T.C. Resmi Gazete*, Sayı: 27846 14 Şubat 2011.

Türk Standartları Enstitüsü, TSE 13298 numaralı Elektronik Belge Yönetimi Standardı, 2009 (Revizyon 2) Ankara.

TBD Kamu-BİB Kamu Bilişim Platformu XI, (2009), Elektronik Belge Yönetimi Sürüm 0.2 1. Çalışma Grubu.

http://www.deepspar.com/wp-data-loss.html (Erişim Tarihi: 07.02.2014)

http://www.nist.gov/itl/cloud/ (Erişim Tarihi: 07.02.2014)